

„Közösséggé a közös történeteink tesznek bennünket”

Haramza Kristóf beszélget Borcsa Imolával

A kézdivásárhelyi fiatal író prózai alkotásai korántsem mindennapiak: első novelláskötete, a 2019-ben megjelent *Magnebéhat*, amelyért elnyerte az Írók Boltja Könyvösztöndíját és a Romániai Írók Szövetségének Debüt-díját, a lírikus szöveg zavartalan áramlásával rántja be és sodorja magával olvasóit. A következőkben ihletettségről, írói viszonyulásokról, valamint a pletyka műfajiságáról és funkciójáról beszélgettünk...

HARAMZA KRISTÓF: *Hogyan és mikor kaptál kedvet a mesterségedhez? Mi az, ami a szürke hétköznapokban megihlet téged?*

BORCSA IMOLA: Nehéz lenne kiemelni egyetlen pillanatot, az irodalom kisebb-nagyobb hangsúllyal mindig ott volt az életemben, lényegében mindig is írni akartam. Már gyerekként is folyton regényírásba fogtam, amit persze egy-két bekezdés után abba hagytam. Iskolás éveimben is írtam időnként karcolatot, részt vettem irodalmi versenyeken, másodéves egyetemistaként pedig a kolozsvári *Korunk* folyóirat kreatív írásműhelyének voltam a résztvevője, amit Balázs Imre József vezetett. Az igazi fordulópontot azonban az egyetem jelentette, akkor vált komoly elhatározássá bennem, hogy én ezzel szeretnék foglalkozni, és ezután kezdtem közölni irodalmi lapokban.

Hogy mi ihlet meg? Azt hiszem, éppen a szürkeségben rejtőző színek. Még ha világrengető dolgok nem is történnek velünk (egészen a világjárványig úgy tűnt, a mi generációnknak nem jut semmi nagy horderejű, megírásra váró esemény), mindenkinek az élete tele van izgalmas történetekkel, csak épp meg kell hallani azokat. Azt hiszem, a befogadó részéről érdeklődés, nyitottság, a mesélő részéről pedig elbeszélői tehetség kérdése, hogy mi tűnik érdekesnek. Egyébként pedig, mióta komolyan foglalkozom prózaírással, egy nagy ráeszmélés számomra, hogy az ihlet nem valami misztikus dolog, ami akaraton kívűl tör ránk feltartóztatathatlan erővel; valójában többnyire a figyelem hívja elő az ötleteket.

– *A művészet és ezen belül a szépírás berkeit járva egyre többször találkozom a belefeledkezés és az önkívület kifejezéseivel. Mint prózai alkat, számodra mennyire tudatos, tervezett az alkotás folyamata, illetve mennyiben engedsz a spontaneitásnak?*

– Műfajtól függ. Novellát általában előzetes tervezés nélkül szoktam írni. Pillanatnyi hangulat, félmondat, különleges látvány elindít valamit, aztán szinte

csak hagyom menni a történetet a maga útján. A novella nem egy nagy, komplex egység, ahol sok szálát kellene összetartani, ezért „büntetlenül” lehet engedni a spontaneitásnak. A regényírás egészen más terep. Aprólékos, minden részletre kiterjedő tervezés kell megelőzze az írás elkezdését. A novellafüzér pedig egy áldásos átmenet a kettő között, ahol kiélvezhetjük egy világ építgetésének örömet anélkül, hogy különösebben ráfeszülnénk a hibátlan tervezésre.

– *Térjünk rá a Magnebéhatra! Novelláskötetedben a régi történetek és kusza visszaemlékezések fonalát szövögeti Elvira néni, a kisvárosi gyógyszerészár mindentudó takarító-nője. Milyen élményed, viszonyulásod fűződik az ő alakjához?*

– Nem is olyan könnyű erre választ adnom, hiszen a viszonyulásom az *Elvira* nénikhez az évek során változott, a fordulatot éppen a kötet ötletének megszületése hozta. Serdülőként, egyetemistaként ezekre a mindentudókra nem igazán figyeltem, némi fennhéjázással nyugtáztam, hogy engem a pletykák nem érdekelnek. Aztán ahogy nyolc év kolozsvári lét után visszakerültem a szülővárosomba, nagyon szembeötlő különbség volt, hogy itthon mekkora súlya van a pletykának (akkoriban ezt a kisváros és nagyváros különbségeként érzékeltem, de időközben rájöttem, hogy ebben nem vagy csak részlegesen volt igazam). Ezért úgy döntöttem, ennek fontos szerepe kell legyen a novelláskötetemben. És ekkor jött a változás, elkezdtem kíváncsisággal figyelni, élvezettel hallgatni őket. Egy vérbeli pletykásnak nemcsak a történetei szaftosak, az általa használt nyelvi fordulatok is találékonyak, ez különösen izgalmas volt számomra az úgynevezett „kutatómunka” során. Ráadásul ők egy kisváros vagy falu emlékezete, ez pedig azért fontos, mert közösséggé a közös történeteink tesznek bennünket, és ott vagyunk otthon, ahol ismerjük ezeket.

– *Műfaji és narratív szempontból is tehát a pletykáké a főszerep. Mit gondolsz azonban magáról a jelenségről? Lehet-e jóra fordítani az innen-onnan vett híradást, és mi szükség van egyáltalán a technika korában a „nép nyelvére”?*

– A pletykára általában negatív jelenséggként tekintünk, és kétségtelen, hogy lehet romboló hatása, de a társadalomban betöltött szerepe és jelentősége ennél jóval sokrétűbb. Ennek szakirodalma is van, én Szvetelszky Zsuzsanna doktori disszertációjából olvastam, mikor a kötetre készültem, az világított meg számomra fontos aspektusokat. Hogy például a pletyka segíti az egyént az eligazodásban egy bizonyos közösségen belül, hiszen a pletyka alapja a norma-szegés, így következtethetünk arra, hogy bizonyos helyzetekben mi az elvárt viselkedésforma, vagy feltérképezhetjük a tagok közti viszonyokat. Szóval szükség van rá, és azzal, hogy épp a technika korát éljük, csak újabb csatornákat kaptunk, ahol áramolhat az információ, de ez a lényegén nem változtat.

– *Csődbe vitt gyáarak, betelepült munkások, elfeledett vagy ki nem beszélt családi tragédiák. A '90-es évek szomorúságos történeti ellenére is egyre inkább kötődhetünk az elbeszélt kisváros lakóihoz, mintha azok mindig is „a mi szomszédunkban éltek volna”. Mi lehet a titka ennek a személytelen korszakba vetett személyes kapcsolódásnak?*

– Én a kilencvenes években voltam gyerek, nyilván nem értettem a nagy összefüggéseket akkoriban, de valahogy mégis azt a világot ittam magamba,

s a személyes kapcsolódásom is innen ered. Kiszélesítve ezt, azt gondolom, hogy a kilencvenes évek még most is éreztetik a hatásukat, az akkoriban elindult folyamatok teljesebben ki a kétezer-kétezertízes évekre, ráadásul ezek a volt kommunista blokk országaiban eléggé hasonlóak. Hogy ne csak általánosságban beszéljek, az ipar bedőlése hatalmas kitelepedési hullámot indított el, vagy a ma sikeres üzletemberei a kilencvenes évek talpraesett kisvállalkozói, akik akkoriban jól tudták beazonosítani a piaci réseket annak ellenére, hogy valószínűleg kezdetben ők sem voltak különösképp tisztában a piacgazdaság fogalmaival. A politikumba vetett bizalom csökkenésének a gyökerei szerintem szintén valahol abban az időszakban keresendők, hiszen nálunk, Romániában például a választási részvétel 1990-től folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. Ezek a folyamatok s a megmutatkozásaik a kisember szintjén mindannyiunk számára ismerősek, éppen ezért nem nehéz kapcsolódni ezekhez a történetekhez.

- Milyen tervekkel indulsz a közeljövőbe? Melyek azok a megvalósításra váró ötletek, amikről még csak susmorognak az „internet népei”?

- Jelenleg főként novellákon dolgozom. Ezek közül van néhány, amelyek egymással összekapcsolódnak, kezdenek egymásra épülni, olyan is akad, amelynek a szereplői egyértelműen regénybe kíváncskoznak. Ám a következő kötetnek nem feltétlenül akarok regényt vagy konceptkötetet, egyszerűen „csak” szeretnék jó novellákat írni, és azokat egybegyűjteni.

HARAMZA KRISTÓF (1996) író, publicista. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) Irodalomtudományi Doktori Iskola doktorandusz-hallgatója. Kötete: *Tanúságtévők* (2020).